

Tugispetsialistide teenuse olemasolu ja korraldus Tartu linna koolides 2014

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 37 lõige 2 sätestab, et õpilasele tagatakse koolis tasuta vähemalt eripedagoogi (sealhulgas logopeedi), psühholoogi ja sotsiaalpedagoogi (edaspidi tugispetsialistid) teenus.

2014. aastal katab linn oma eelarvest igale põhikoolile vähemalt ühe sotsiaalpedagoogi ja koolipsühholoogi töötasukulud. Lisaks sellele katab linn kõigis põhikoolides 0,5 ametikohta eripedagoogi ja/või logopeedi töötasukulud. Eripedagoog/logopeedi ülejäänud 0,5 ametikoha kulud katab kool õpetajate palgavahenditest (õpiabitundide läbiviimine).

Gümnaasiumides katab linn ühe tugispetsialisti (psühholoog või sotsiaalpedagoog) palgakulud.

Kollektiivlepingust lähtuvalt eraldab linn tugispetsialistide palgavahendid, arvestades õpetajate miinimumpalgamäära 800 eurot.

2014. aastal on Tartu koolides

20,5 psühholoogi

17,5 sotsiaalpedagoogi

22 eripedagoogi/logopeedi ametikohta.

2014. aasta Tartu linna eelarves on

a) sotsiaalpedagoogide ja koolipsühholoogide töötasuks 488 832 eurot;

b) eripedagoogi/logopeedi töötasudeks 150 000 eurot.

2014. aasta I poolaastal olid psühholoogi ametikohad täitmata Tartu Tamme Gümnaasiumis ja Tartu Kesklinna Koolis. Alates 01.09.2014 on nimetatud koolides psühholoogi ametikohad täidetud.

Tartu Jaan Poska Gümnaasiumis pole psühholoogi ametikohta, selle asemel on kinnitatud 0,5 hariduslike erivajadustega õpilaste õppe koordineerija 0,5 ametikohta ja 0,5 karjäärinõustaja ametikohta.

Tartu linna arengukavas aastateks 2013–2020 on kavandatud õppeasutustes turvalise füüsilise ja vaimse õppekeskkonna loomise meetme all järgmised tegevused:

- Vaimse ja sotsiaalse õppekeskkonna arendamine, sh esimese tasandi tugisüsteemide võrgustiku väljaarendamine ning erinevate mudelite rakendamine;
- Esimese tasandi (õppeasutuse) ja teise tasandi (Hariduse Tugiteenuste Keskuse) tugiteenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse parendamine. Põhikoolides õpiabi süsteemi kujundamine ja täiustamine. Abiõpetajate kasutamine erivajadustega ja õpiraskustega õpilaste aitamisel ja õpetamisel.

Iseseisva tugikeskusena loodi 2010. a Tartus Hariduse Tugiteenuste Keskus (HTK).

Tartu linnavalitsuse haridusosakonna haldusalas olevas Hariduse Tugiteenuste Keskuses tegeletakse ülelinnaliselt koolieelikute ja kooliealiste laste arengu- ja õpiprobleemidega (psühholoogilise, eripedagoogilise, logopeedilise ning sotsiaalpedagoogilise nõustamisega). Põhilised väljundid on:

- HTK spetsialistide ülesandeks on tegeleda Tartu linna haridusasutustes töötavate tugispetsialistide koordineeritud jõustamisega ning teenuse kvaliteedi säilitamise ja tõstmisega. Selleks on HTK-s neljal spetsialistil lisaülesandeks aineühenduste töö kureerimine, mis tähendab igakuiselt aineühenduse koosoleku kokkukutsumist, koolide tugispetsialistide jõustamist, elektroonilise infolisti haldamist, kovisioonide, supervisioonide, koolitus-, info- ja seminaripäevade korraldamist, valdkonda puudutavate andmete/info/uuringute kogumist ja vahendamist, vähese töökogemusega Tartu linna koolide tugispetsialistide töö toetamist;
- pakkuda huvigruppidele erapooletu spetsialisti hinnangut või teist hinnangut (juhul, kui soovitakse otsuse kinnitust või erinevad osapooled on eriarvamistel);
- viia läbi täpsemad uuringud probleemi diagnoosimiseks ning sekkumise kavandamiseks (nt vaimsete võimete töölehed, üldarengu hindamine, psühhiaatriline nõustamine), mille kompetentsust kooli spetsialistidel ei ole;
- pakkuda teraapiavõimalusi (nt pere-, mängu-, kogelusteraapia);
- korraldada suuremate ülelinnaliste sarnaste vajadustega sihtgrupile mõeldud ringe/koostöörühmi.

Seoses üleriigiliste Rajaleidja keskuste loomisega ei nõustata HTKs alates 2014. a septembrist väljaspool Tartu linna elavaid õpilasi. Jätkuvalt tegeletakse koolieelikute ja kooliealiste laste arengu- ja õpiprobleemidega (psühholoogilise, eripedagoogilise, logopeedilise ning sotsiaalpedagoogilise nõustamisega).

Esimese tasandi tugiteenustena on Tartu munitsipaalkoolides rakendatud ja linna kui pidaja poolt rahastatud tugispetsialistide (koolipsühholoogi, sotsiaalpedagoogi ja eripedagoogi/logopeedi) ametikohad.

Tartu Linnavalitsuse linnakantselei sisekontrolliteenistuse (edaspidi sisekontrolliteenistus või SKT) siseaudiitor Maie Tihkan, peaspetsialist Aune Visnapuu ja finantsaudiitor Reena Kikerpill viisid 2014. aasta sügisel läbi auditi, et saada ülevaade tugispetsialistide teenuse korraldusest koolides.

Auditeeritav periood oli alates 01.01.2014 kuni detsember 2014. Kontrolliti Tartu Linnavalitsuse haridusosakonna hallatavates üldhariduskoolides (edaspidi koolid) tugispetsialistide teenuse korraldust ja linna poolt rahastamise vajadust.

Auditis toodi välja, et kooli tugispetsialistide toetatud õpilaste hulk on suurenenud, teenus laienenud. Sellesse, et klassikursuse kordajate osakaal põhihariduse omandajatest ei suurene ja püsib null protsendi lähedal, on oma panuse andnud tugiteenused. Koolide sisehindamise

aruannetest jääb kõlama positiivne hinnang ja tunnustus tugispetsialistide tööle tava- ja HEV-õpilastega ning koostööle õpetajatega.

Auditis märgiti, et otsustamaks, kas ja kui palju vajatakse koolides tugispetsialisti teenuseid, peab olema ülevaade sellest, kui palju on tegelikult vastavat teenust vajavaid õpilasi ning kas nende arv on suurenenas või vähenemas. Mitmetest allikatest – õpetajate, tugispetsialistide koolist ja väljastpoolt, koolijuhtide, ministeeriumi haridusametnike jt poolt – on teada antud, et eri- ja tugispetsialistide tuge ning abi vajavate laste hulk koolis on suurenenud, kuid vastavaid andmeid ja statistikat pole kogutud või koondatud. Üldine pilt ja prognoos tugiteenuste vajadusest koolis linnal seega puudub. See ei võimalda prognoosida ja planeerida tugispetsialistide ametikohtade arvu ja linnapoolset rahastamise vajadust.

Haridusosakonna ei jaga seisukohta, et üldine pilt ja prognoos koolides tugiteenuste vajadusest linnal puudub. Koolides töötavad tugispetsialistidena eripedagoogid-logopeedid, sotsiaalpedagoogid ja koolipsühholoogid. Ainult eripedagoogide-logopeedide ja õpiabi kaudu toetatud õpilaste kohta saab andmeid EHISest ning nende arvu on üldjoontes võimalik hinnata (üldjoontes 15-20% õpilastest). Puudub statistika teiste tugispetsialistide toetatud ja abistatud õpilaste kohta ning abi saajaid ei fikseerita andmebaasis. Psühholoogi ja sotsiaalpedagoogi tuge vajavate õpilaste arvu ei ole võimalik prognoosida. Pigem arvestatakse nende ametikohtade vajadust õpilaste arvu järgi.

Tartu linna koolide õpilaste arvud on suured (üle 350 õpilase) ja erinevate tugispetsialistide täiskohaga töötamine igati põhjendatud. Suurenenud on eelkõige eripedagoogilist abi saavate õpilaste arv, eriti mõnes koolis on see protsent suur (isegi 30 % õpilastest). Samas ei saa üheselt väita, et eripedagoogilist ja/või õpiabi abi vajavate õpilaste arv on oluliselt suurenenud. Tegemist on osaliselt ka õpetajate väheste oskuste ning hoiakutega, mis ei arvesta muutunud õpikäsitusega, ning iga õpilane, kelle õppimist õpetaja edukalt juhendada ei suuda, suunatakse eripedagoogi juurde. Käitumisprobleemidega õpilased omakorda sotsiaalpedagoogi või psühholoogi juurde, kuigi õpilase käitumisprobleemide põhjused võivad sageli olla õppekeskkonnas, mida muuta saab üldjuhul õpetaja ise. Seetõttu ei saa ainult statistika põhjal teha järeldusi ei eripedagoogide ega teiste tugispetsialistide ametikohtade vajaduse kohta. Peale eripedagoogi-logopeedi, kes on kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistid (magistritase), saab koolides kasutada näiteks abiõpetajate tuge, väärtustada klassijuhatajate tööd, reguleerida õpetajate tunnikoormusi. Tartu põhikoolides on klassitäituvus kõrge ja rahastamismudeli järgi on rahastus piisav, nii et suuremates koolides oleks võimalik luua abiõpetaja ametikohti. Paljuski sõltub see aga iga koolijuhi analüüsist ja sellele vastavatest personaliotsustest.

Haridusosakond saab rohkem panustada koolijuhtide ja tugispetsialistide koolitamisega ja toetamisega, et olemasolevad kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistid saaksid parimal määral abi vajavaid õpilasi, aga ka suuremal määral õpetajaid aidata, nõustada. Enne ametikohtade prognoosimist on vajalik ühtlustada arusaamad tugispetsialistide töö sisust ja -korraldusest koolides.

Linna arengukavas on karjääriplaneerimisalase tegevuse tõhustamise meetme all järgmised tegevused: karjäärikoordinaatori ametikohtade loomine koolides (tähtaeg 2013) ja karjäärinõustamissüsteemi väljaarendamine, sh karjäärinõustamiskeskuse kujundamine iseseisvaks teise tasandi kompetentsikeskuseks (tähtaeg 2016). Käesolevaks ajaks on viimati nimetatud eesmärgi täitmisele aidanud kaasa riik, koondades teise tasandi karjäärinõustamise Rajaleidja keskuse juurde. Karjäärikoordinaatori ametikohti pole Tartu linna koolidesse loodud.

Auditis märgitakse, et pärast HTKs karjäärinõustamisteenuse osutamise lõpetamist ning riikliku tugisüsteemi rakendamist pole haridusosakonnas enam karjäärinõustamise/koordineerimise teemat arendatud. Osakonna peaspetsialistid möönavad õpilase seisukohalt individuaalse lähenemisega karjäärinõustamisteenuse vajadust koolides. Koolijuhid peavad karjäärinõustamise tööd koolis, eriti gümnaasiumis, vajalikuks, seda kui mitte täis-, siis osakoormusega ametikohana. Selge on see, et olukorras, kus uue riikliku tugisüsteemi käivitumisest on möödas napilt kolm kuud, pole võimalik anda hinnangut Rajaleidja karjäärinõustamisteenuse piisavusele. Seega tuleb karjäärinõustajate või -koordinaatorite ametikohtade koolis rakendamise vajadust edaspidi, näiteks järgmisel õppeaastal, täpsemalt analüüsida.

Auditis on esitatud ettepanek: haridusosakonnal analüüsida koolides, eeskätt gümnaasiumides, aga ka põhikoolides, karjäärinõustaja (või -koordinaatori) tööle rakendamise ja ametikoha linna poolt rahastamise vajadust.

Auditi tulemused näitasid, et tugiteenuste osutamine linna koolides toimib. Linna rahastatud tugispetsialistide (koolipsühholoogi, sotsiaalpedagoogi ja eripedagoogi) ametikohad on koolides täidetud ja kõigile on rakendatud minimaalselt kollektiivlepingus kokkulepitud palgamäära. Üksikutel juhtudel polnud töötajatele töötasu arvestades lähtunud kokkulepitud täistööajast 35 tundi seitsmepäevase ajavahemiku jooksul. Tugispetsialistide töökorraldus koolides on läbimõeldud ja korraldatud, ametijuhendid on koostatud.

Koostas Katrin Ohakas

Põhihariduse peaspetsialist

Haridusosakond